

Rostlina roku počtvrté (a popáté)

Rok 2024 se v České botanické společnosti (ČBS) nesl ve znamení kosatců. Vedle kosatce sibiřského (*Iris sibirica*), který se stal rostlinou roku, byly představeny i další druhy (viz také Živa 2024, 2: 65–68). Na začátku vegetační sezony jim byla věnována souhrnná přednáška Pavla Sekerky a Zuzany Caspers z Botanického ústavu AV ČR, která zazněla v rámci přednáškového cyklu ČBS a katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Posluchači se během ní mohli o kosatcích dozvědět nejednu zajímavost. Vzpomenuty byly příklady využití některých druhů, od tradičních léčiv přes kosmetiku a likéry po pletení košíků z kosatcového listí, i historické souvislosti a heraldika – symbol lilie (fleur-de-lis), známý např. jako mezinárodní znak skautů, je odvozen právě od kosatcového květu. Nechyběl taxonomický přehled včetně četných příkladů kulturních odrůd a vzhled do historie pěstování a šlechtění. Po zevrubném představení celého rodu pak byly blíže pojednány druhy naší květeny a jim blíže příbuzné.

K dalším loňským akcím v souvislosti s rostlinou roku patřily exkurze. Na lokality kosatců sibiřských jich vedlo celkem šest. První, pořádaná 4. května v rámci botanických vycházek Jihočeské pobočky ČBS, katedry botaniky PřF Jihočeské univerzity, Jihočeského muzea v Českých Budějovicích a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, směřovala na louky v nivě řeky Stropnice u Brouskova mlýna. Vzhledem k termínu zde návštěvníci měli možnost spatřit jen nekvetoucí trsy, které se jim v okolní vegetaci obtížně hledaly. Přesto ověřili, že je zdejší populace poměrně silná, čítá minimálně desítky jedinců.

Kosatce sibiřské byly ve svém optimu kvetení až o několik týdnů později, jak se mohli 25. května přesvědčit účastníci exkurze na evropsky významnou lokalitu Hrachoviště v Brdech pořádané pražským ústředím ČBS a katedrou botaniky PřF UK. Vedle poznatků si odnesli i pohledy na záplavu modrých kosatcových květů, druh zde dosud hojně roste (obr. 1). To bohužel neplatí o lokalitě navštívené na další vycházce z cyklu botanických exkurzí do okolí Prahy, která na Den dětí vedla po stopách Jardy Rydla do lesů u Velkého Oseka (botanika Jaroslava Rydla, blíže o něm např. ve Zprávách ČBS 2010, 2: 269–271). Světla bezkolencová doubrava poblíž dálnice v lese Bor u Sán, v níž se původně populace kosatce vyskytovala, byla totiž v době návštěvy čerstvě vykácena (obr. 2). Po delším hledání se podařilo najít jen několik sterilních trsů. Populace v Bačovských lesích, která měla být dalším cílem, nebyla z časových příčin a kvůli vytrvalému a intenzivnímu dešti ověřována.

Hned dvě výpravy za rostlinou roku pak připadly na 8. června. První proběhla u Příbrami, akci pořádal spolu s ČBS a katedrou botaniky PřF UK petiční výbor Petice proti plánované výstavbě na lokalitě Fantova

1 Bohatá populace kosatce sibiřského (*Iris sibirica*) v evropsky významné lokalitě Hrachoviště. Foto L. Trunečková

2 Někdejší bezkolencová doubrava s výskytem kosatce sibiřského, dnes paseka, s účastníky exkurze v lese Bor u Sán, nedaleko Velkého Oseka. Foto M. Štefánek

louka, která vznikla za účelem ochrany této cenné luční lokality a kosatec sibiřský se stal jejím symbolem. Místo je ukázkovým příkladem, kde by realizací stavebních záměrů došlo k poškození nejen dosud bohaté populace kosatce sibiřského, ale i dalších druhů mokřadních luk, jak se návštěvníci mohli přesvědčit. Druhá exkurze pod patronátem Západočeské pobočky ČBS směřovala do okolí Rokycan. Na mokřadní louce u Vojenského muzea (jižní okraj Rokycan) zaznamenala desítky vitálních a bohatě

fertilních exemplářů. Vzhledem k brzkému nástupu jara dokvétaly poslední rostliny. Zároveň bylo na místě dobře patrné, že pojezdy motorových vozidel jsou také vhodným managementovým opatřením pro rozšiřování populace kosatce sibiřského, především podél takto využívaných cest.

V úterý 18. června, opět v rámci akcí Západočeské pobočky ČBS, proběhla poslední z exkurzí. Navštíveno bylo pět lokalit (v okolí Mýta, Holoubkova a Borku u Rokycan) a na všech se povedlo druh ověřit, i když tou dobou už byl odkvetlý. Stav populací byl různý. Někde kosatce skomírají z důvodu suksese nebo proto, že lidé chtějí místo jejich výskytu využít jinak, třeba pro bydlení, na některých lokalitách, extenzivně využívaných, se mu naopak daří dobře.

S rostlinou roku 2024 byla zároveň spojena výzva k mapování, adresovaná široké veřejnosti. Vedle kosatce sibiřského nás zajímal výskyt příbuzného, u nás nepůvodního kosatce krvavého (*I. sanguinea*) a jejich potenciálních kříženců (podrobněji v již citovaném článku v Živě 2024, 2). Kosatec krvavý se také stal jednou z hledaných rostlin během akce Biosmršť (blíže v Živě 2024, 2: 69–72). Oba druhy pak byly v průběhu roku hlášeny z různých míst ČR, sešlo se přes 100 údajů o jejich výskytu. A podařilo se podchytnout několik lokalit zmíněných potenciálních hybridů, které budou zvláště cenné pro pozdější výzkum. Všem, kteří svým pozorováním přispěli, děkujeme, jakož i všem, kteří se podíleli na doprovodných akcích k rostlině roku.

Pátý ročník z jiného soudku

Pro letošek se pomyslne přesuneme na synantropní stanoviště – po čtyřech ročnících, kdy byly v našem hledáčku ohrožené druhy, jsme zabrousili mezi nepůvodní zástupce květeny a rozhodli se vyhlásit za rostlinu roku nebezpečného přivandrovalce z jižní Afriky. Je jím starček úzkolistý (*Senecio inaequidens*), který byl do Evropy náhodně zavlečen spolu s ovčí vlnou. Šíří se nejčastěji podél železnic a silnic, známý je však již i z lokalit mimo tyto hlavní koridory šíření, včetně přírodních biotopů. Rádi bychom postup invaze v České republice zdokumentovali, proto i v případě této rostliny roku vybízíme k mapování. Pozorování je možné sdílet např. prostřednictvím aplikace iNaturalist.org, pod projektem Mapování starčku úzkolistého (<https://www.inaturalist.org/projects/mapovani-starcku-uzkolisteho>).

Blíží představení tohoto druhu, jeho ekologie, i rizik, která pro přírodu a potenciálně pro naše zdraví přináší, naleznete v příštím čísle Živy. Zároveň bychom všechny zájemce rádi pozvali na přednášku Jana Pergla a kolektivu s názvem Starček úzkolistý, nechtěné žluté osvětlení podzemních dálnic, která proběhne 14. dubna 2025 od 17 hod. na katedře botaniky PřF UK v Praze a současně bude vysílána on-line. Odkaz k připojení se, pozvánky na další akce a další informace jsou uvedeny na stránce https://botanospol.cz/cs/rostlina_roku-2025, případně na profilu České botanické společnosti na Facebooku a síti BlueSky.

Spoluautoři: Ondřej Mudrák, Linda Trunečková, Rudolf Hlaváček, Ivona Matějková, Michal Štefánek a Lenka Pivoňková